

Jitāri

*Īśvaravādimataparīkṣā

SARIT

SARIT

Contents

Contents	i
1 *Īśvaravādimataparīkṣā	1
The TEI Header	7

1 *Īśvaravādimataparīkṣā

39/gb1

idānīm īśvaravādimataṃ parīkṣyate | ihāmī naiyāyikād- **imp-ms**
 ayas tarvādikam akhilam kāryam Īśvarakṛtam ācakṣate |
 kiṃ punaḥ tatra teṣāṃ pramāṇam [|] anumānam | tathā
 hi yat kāryam tat kartṛnāntarīyakam dṛṣṭam [|] tad yathā
 5 kalaśādikāryam [|] [tathā] ca vivādāspadībhūtatarvādīti |
 yaś cāsau kartā sa bhagavān Īśvara iti | §¹

atrocyate | yadi kāryamātram buddhimaddhetukatv-
 ena prasiddhavyāptikam bhavet | bhavet kāryatādarśanāt
 tarvādīnām buddhimaddhetukatvānumānam | kevalam
 10 iyam eva vyāptir aśakyā pratipattum [|] tathā hi puruṣa-
 sya vyāpāram antareṇāpy upajāyamānās tṛṇādayaḥ | pa-
 dārthā dṛśyante | tat katham prekṣāpūrvakāriṇā sarvaṃ
 kāryam pauruṣeyam iti niścīyeta | §²

nanu yeṣāṃ puruṣavyāpāram antare ṇotpatti[r] dṛśy- **imp-ms**
 15 ate | yeṣāṃ cotpattir dṛśyate kāryāṇām te sarve tṛṇādayo
 bhūdhārādayaś ca pakṣīkṛtā eva | na ca pakṣīkṛte vyāpti-
 grahaṇam upapadyate | kvacit | parokṣatayā vyāpakasya
 vyāpter grahītum aśakyatvāt kvacic ca vyāptigrāhiṇa eva

1. Unter dem Titel *Anekāntavādanirāsa* hat <http://east.uni-hd.de/buddh/ind/26/75/570/>, 81-85 einen Text Jitāris ediert, der im Kolophon als *Digambaramataparīkṣā* bezeichnet wird. Er beginnt: idānīm ārhatamataṃ vicāryate; - ihāmī digambarāḥ dravyaparyāyarūpeṇa utpattisthitipralayātmakam bhāvagrāmaṃ varṇayanti |... Im vorliegenden Konvolut findet sich nun ein Text, der eine ganz ähnliche Struktur hat, dessen Titel uns aber nicht erhalten ist. Er umfaßt die Folios IIB|9; IIA|9; IIB|6; IIA|6; IIB|11; IIA|11; IIB|10; IIA|10; IIB|12; IIA|12; (Schluß fehlt). Entsprechend der *Digambaramataparīkṣā* wird hier *Īśvaravādimataparīkṣā* als tentativer Titel vorgeschlagen. ??, p. 19.

2 tarvādikam] tanvādi° ?

imp-ms

5 vivādāspadībhūtatarvādīti]

°tunvādi° **imp-ms**

8 siddhavyāptikam] °vya°

imp-ms

9 tarvādīnām] tanvādi° ?

imp-ms

9 buddhimaddhetukatvānumā-
 nam] °mataḥ | kartṛiranu°

imp-ms

10 pratipattum] °yatum |

yatram **imp-ms**

11 tṛṇādayaḥ] tṛṇā° **imp-ms**

15 dṛśyate] idṛ° **imp-ms**

15 kāryāṇām] °ṇā **imp-ms**

16 bhūdhārādayaś] °dhayaś

imp-ms

17 grahaṇam] sāntigra° **imp-ms**

pramāṇasyāpy asiddher anumānānavatāraprasaṅgāt | ta-
smād yathā mahānasādau dhūmasya vahninā vyāptiḥ pr-
atīyate | tathehāpi ghaṭādau kāryasya buddhimaddhetuk-
atvena vyāptiḥ pratīyate | yathā vānyatra gṛhītavyāptikaḥ
puruṣaḥ parvatādau dhūmadarśanā[d] vahnim anumim- 5
īte | tathā ṛṇādau kāryatādarśanāt kartāram anumimīta
iti na kiṃcid anupapannaṃ nāma | §³

40/gb

tad asat | tathā hi puruṣavyāpāram antareṇāpi ṛṇādīn
udayamānān avalokayaṃl lokaḥ kāryamātraṃ puruṣapū-
rvakam iti vyāptim eva na pratipadyata iti proktam | ta- 10
trānenākarnahṛdayena ṛṇādayo 'smābhiḥ sarva eva pakṣ-
īkṛtā iti bruvatā kiṃ nāma samādhānaṃ dattam iti na pra-
tīmaḥ | yadi hi dhūmo vahnim antareṇāpy upajāyamāno
dṛśyeta kiṃ tasya kaścit tato vyāptim pratipadyeta | §⁴

atha [ma]tam | adṛśyo 'sāv atīndriyaḥ puruṣaviśeṣas 15
[] tena tadvyāpārapuraḥsaraprasūtir api ṛṇādis tathātv-
ena na pratīyate | na cādṛśyānupalambho 'rthābhāvaṃ sā-
dhayati | tato yady api ṛṇādayaḥ puruṣapūrvakā na pra-
tīyante tathāpi na teṣām apauruṣeyataiva yato vyāpter agr-
ahaṇaṃ syāt | §⁵ 20

etat apy asat | yato na tāvad iha puruṣavyāpārapūrvā-
katā pratīyate ṛṇādīnām | sā ca puruṣasyādṛśyatvād asa-
ttvād vā na pratīyatām [] kim anena vicāritena [] sarva-
thā kiṃcit kāryaṃ puruṣapūrvakam apaśyann avyāptim | 25
kāryamātrasya puruṣeṇa kaścicid avagacchati | vyāpter an-
avagame ca kuto 'numānavārtāpi [] §⁶

syād etat | yadi na buddhimatpūrvakam kāryaṃ ghaṭ-
ādikam api tathābhūtaṃ na syāt | akāraṇāt sakṛd apy anu-
tpatteḥ | tasmād ekam api kāryaṃ puruṣakāraṇakaṃ pr-

1 māṇasyāpy] °māṇe so°

imp-ms

1 anumānānavatāraprasaṅgāt]

°mānāva° imp-ms

9 avalokayaṃl] °yaṃ imp-ms

10 proktam] tyāktaṃ imp-ms; cf.
39.10f.

14 pratipadyeta] °yate imp-ms

15 atīndriyaḥ] atīntrīyaḥ imp-ms

16 tadvyāpārapuraḥsaraprasūtir]
tvad° imp-ms

22 puruṣasyādṛśyatvād] °sya dṛ°
imp-ms

23 vicāritena] vimari° imp-ms

26 anavagame] asavaga° imp-ms

26 mānavārtāpi] anumānu°
imp-ms

atiyan viśeṣābhāvāt | sarvam eva kāryaṃ buddhimatpū-
rvakatvena pratipadyate | yathā mahānase vahnihetukaṃ
dhūmaṃ upalabhamānaḥ sarvam eva dhūmaṃ taddhetu-
kam ākalayati | § 7

5 etad apy ayuktam | viśeṣābhāvasyaivāsiddheḥ [|] any-
ādr̥ṣam eva hi kārya[m] puruṣanibandhanam ghaṭādi dr̥-
ṣṭam | anyādr̥ṣam cedam | tanutaruprabhṛti | kāryam iti
abhidhānam eva samānam pralāpaḥ | tato vyāptipratītik- 41/gb
āle pratikṣiptam evedr̥ṣam | na hi vahnivyāptaṃ dhūmaṃ

10 pratipadyamāna[h] kaś[cic] citranyastam api dhūmaṃ dh-
ūmaśabdābhidheyatāmātrasāmyād vahnivyāptaṃ pratip- imp-ms
adyate | § 8

nanu ghaṭādikam api kāraṇe sati bhāvāt | kāryam ity
ucyate | tarvādikam api sati kāraṇe bhavat kāryavyava-
15 hārayogyam iti kāryatvena vivādāspadībhūtetarayor aviś-
eṣād ekatra buddhimatpūrvakatāpratipādyah sarvatra ta-
thābhāvaḥ pratīyate | § 9

atrocyate | dhūmādhūmayor api kāryatvenāviśeṣād
dhūmakāryasya hutāśanahetukatāpratītyā sarvasya kāry-
20 asya taddhetukatānumānam apy evaṃvādi[rī]tyā devānā-
m̐priyasya prasajyate | § 10

atha manyase na kāryamātraṃ vahnimātravyāptaṃ pr-
atipannaṃ kiṃ tu kāryaviśeṣo dhūma iti tata eva tasyānu-
mānam na kāryamātrād iti | § 11

25 kasmāt punaḥ kāryamātra[m] puruṣavyāptam ivāgni-
vyāptam api na pratīyata ity etad evocyate | tatrāpi hi śa-
kyam etad abhidhātum [|] yadi kiṃcid kāryam agnipū-
rvakaṃ na syāt | dhūmo 'py agnipūrvako na syāt | akā- imp-ms
raṇasya sakṛd apy ajanakatvād iti | § 12

30 atha kāryāntaram agnim antareṇāpi jāyamānam dr̥-
ṣṭam iti na kāryamātrasyāgninā vyāptir iti | § 13

yady evaṃ tṛṇādikam api puruṣam antareṇa jāyamā-
nam dr̥ṣṭam iti | na kāryamātrasya puruṣavyāptatā praty-
etum śakyā | § 14

5 viśeṣābhāvasyaivāsiddheḥ]

°ddhaiḥ imp-ms

16 matpūrvakatāpratipādyah]

°pādyā imp-ms

19 hutāśanahetukatāpratītyā]

°kātā° imp-ms

27 kiṃcid] °mid imp-ms

32 evaṃ] evā imp-ms

atha yādṛśam eva kāryam anvayavyatirekābhyām [ta-
tpūrvakam] upalabhyate tādṛśam eva tadvyāptam avadh-
āryata iti kāryamātrād eṣyam anumānam | § 15

evam tarhi yādṛśam eva kāryam anvayavyatirekā-
bhyā[m] puruṣapūrvakam upalabhyate tādṛśam eva ta- 5
42/gb dvyāptam avadhāryata i[ti] na kāryamātrāt puruṣānum-
ānam [|] anyādṛśam eva ca kāryam ghaṭādi puruṣānvay-
avyatirekānuvidhāyi pratipannam ity akāmenāpi parenā-
imp-ms bhyupagantavyam... * dibhyo akriyādarśino 'pi kṛtabuddh-
ijanakebhyo vṛkṣādīnām vaisādṛśyam | asati ca vivādāsp- 10
adībhūtetaratvād anyādṛśatve śūnyanagaradṛṣṭasya deva-
kulāder iva vṛkṣāder api nāsmadādivilakṣaṇakartṛpūrva-
kānumānam anavaśyam syāt | § 16

athādṛśyatvād evāsmadāder vilakṣanyam vṛkṣādivi-
dhātur abhidhīyate | § 17 15

tad api na yuktimat [|] na hi ghaṭaviṭapikāraṇayor
dṛśyādṛśyatāmātreṇa vilakṣanyam īśvarakāraṇavādinām
iṣṭam | piśācāder adṛśyasya saṃbhavāt | na ca ya eva vṛ-
kṣādikārī puruṣo 'smadādīnām adṛśyaḥ sa eveśvara iti |
śakyate vaktum | ka eva hi viśvanirmāṇapraṇāḥ sarv- 20
apadārthaparamārthaṇaḥ puruṣaviśeṣo maheśvara iti te-
ṣām abhipretam | na cādṛśyakartṛkapūrvakatāprasiddhāv
imp-ms api sajātīyānām api tarūṇām ekakarṭkatā sidhyati | prāg
eva nagaranadīparvatādīnām ekāntena parasparavijātīy-
ānām [|] na hi dṛśyakartṛpūrvakāṇām api ghaṭādīnām 25
e[ka]karṭkatā pratīyate | § 18

2 anvayavyatirekābhyām] zu
ergänzen wegen tadvyāptam und
wegen puruṣapūrvakam im
nächsten Satz.

3 kāryamātrād] °mātrad **imp-ms**
8

puruṣānvayavyatirekānuvidhāyi]
°dhyātyi **imp-ms**

9 *] 1/2 Zeile wird vom oberen
Teil des nächsten Folio verdeckt.

10 vaisādṛśyam] vaisa° **imp-ms**

11 vivādāspadībhūtetaratvād]
°tvār **imp-ms**

13 pūrvakānumānam] °dātīvi°
imp-ms. Eine Negation ist
überflüssig. Tilge na in nāsmad°.

15 abhidhīyate] °dhā° **imp-ms**

16 yuktimat] °mata **imp-ms**

16 ghaṭaviṭapikāraṇayor] °yo
imp-ms

17 īśvarakāraṇavādinām]

°vahninām **imp-ms**

20 vaktum] vaktamvyaṃ

imp-ms. Es liegt eine
Kombination von iti śakyate
vaktum und iti vaktavyam vor.

20 viśvanirmāṇapraṇāḥ]

°nirvāṇapradhīṇaḥ **imp-ms**

22 teṣām] teṣāmṃ **imp-ms**

25 parasparavijātīyānām]

°rāvījā° **imp-ms**

atha manyeta [|] jānīma eva vayam ātmātmamānānām
sāmarthyagocaram | na cāsmadādijanena śaktenāpi nirm-
ātum amī pāryante parvatādayaḥ | tataḥ parvatādīnām ra-
cayitā sidhyann asmadādivilakṣaṇa eva sidhyatīti [|] § 19

5 vismaraṇaśīlo devānāṃpriyaḥ prakaraṇam na lakṣa-
yati | tathā hīdam atra prakṛtam | Īśvaravādināpi vṛ-
kṣādīnām ghaṭādibhyo vailakṣaṇyam niyamenābhyupag-
antavyam | anyapurūṣakāryebhyo viśeṣam anubhavantaḥ
katham amī tadvilakṣaṇena kartrā kṛtāḥ sādhyerann iti 43/gb
10 | tato yady ayam idānīm asmadādyatiśāyipurūṣaprasī-
ddhipratyāśayā asmadādyāśakyakriyatayā asmadādikāry-
ebhyo vṛkṣādīnām vailakṣaṇyam ācakṣīta | tadā siddham
eṣām anyādr̥śatvam | siddhe cānyādr̥śatve na ghaṭādīnām
kāryānām pauraṣeyatvaprasiddhā sarvasya kāryasya pa-
15 uruṣeyatāvṛtyāptiḥ sidhyatīti salilāñjalir Īśvarasiddhaye de-
yah | § 20

atha pratyakṣabādhitatvān na kāryamātram agnivy-
āptam pratiyate | puruṣeṇa vyāptiḥ punar adṛśyatvāt
[t]asya na pratyakṣeṇa bādhyate tṛṇādau [|] tad etad api
20 nyāyācāryasya bhāṣitam | § 21

tathā hy atra vikalpadvayam | yad yad agnivyāptim
kāryasya gṛhṇāti tat pratyakṣam pramāṇam apramāṇam
vā syāt | yadi tāvat tat pramāṇam katham tasya pr-
amā[ṇa]ntareṇa bādhaḥ | athāpramāṇam dhūmasyāpi
25 tena vahnivyāptir aśakyā sādhayitum [|] atha dhūmakā-
ryasya vahnivyāptim sādhayati kāryatvenāviśeṣād anya-
syāpi kiṃ na sādhayatīti dustaravyasanaśamkāpraveśaḥ |
§ 22

atha viśiṣṭam eva kāryam vahnināntarīyakam iti [na] 30
tadvijātīyasya kāryasya vahnivyāptatvāvasāyaḥ | § 23 imp-ms

2 śaktenāpi] vahnānāpi **imp-ms**

4 racayitā] °ta **imp-ms**

6 lakṣayati] lakṣurpyati **imp-ms**

6 hīdam] hi° **imp-ms**

7 vailakṣaṇyam] °kṣeṇyam

imp-ms

12 ācakṣīta] °kṣīt **imp-ms**

15 vyāptiḥ] °yatarvyā° **imp-ms**

18 agnivyāptam] °tim **imp-ms**

20 nyāyācāryasya] nyāya°

imp-ms

21 yad] yat **imp-ms**

22 pramāṇam] °ṇam **imp-ms**

24 bādhaḥ] °dhā **imp-ms**

27

dustaravyasanaśamkāpraveśaḥ]

trastara° **imp-ms**

29 viśiṣṭam] vaśiṣṭam **imp-ms**

29 kāryam] kāmam **imp-ms**

30 tadvijātīyasya] taḥnnijā°

imp-ms

viśiṣṭam eva tarhi kārya[ṃ] puruṣanāntarīyakam iti na
tadvijātīyasya puruṣavyāptatvāvasāya iti na pratyakṣab-
ādhābādhayor upakṣepaḥ sādhyān | asmadādyasāma-
rthyam atattvam | yadi bhaved darśanādarśanābhyāṃ vy- 5
āptiḥ | sādhyasādhanayor apratibandhavatāṃ tadā na kā-
ryamātrasya puruṣapūrvakatayā vyāptir upavarṇayitu[ṃ]
yuktā | puruṣavyāpārādarśane 'pi tṛṇādīnām udayamān-
ānām upalambhāt | atha pratibandhanibandhanā tadāpi
na kāryamātrasya puruṣapūrvakatayā vyāptir upavarṇa-
yituṃ yuktā | tasyaiva pratibandhasiddher asiddher ity 10
alaṃ bahubhāṣitayā | tasmād avasthitam etat | akartṛkam
idam | | § 24

3 upakṣepaḥ] °kṣeyaḥ **imp-ms**
4 asmadādyasāmarthyam]
tasmādīty asamātrārtham **imp-ms**
5 vyāptiḥ] vya° **imp-ms**
5 apratibandhavatāṃ]
atitotātravatāṃ **imp-ms**

8 udayamānānām] °yānām
imp-ms
8 pratibandhanibandhanā] tāti°
imp-ms
12 | |] Kolophon fehlt.

The TEI Header